

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ

שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמרים

אגורה באהלך
אמרת ה' צרופה
תרצ"ה

○

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שני אורסא הן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים וחמש לבריאה

SEFER HAMAAMORIM—5694-5695
MAAMORIM AGURAH BEOHOLECHA; IMRAS HASHEM TZERUFA—5695

Copyright © 2025

by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

editor@kehot.com / www.kehot.org

ORDER DEPARTMENT:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / FAX (718) 778-4148

www.kehot.com

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch®.

נסדר בדפוס „עזרא”

ע”י ירמיה הכהן בן לאה מיטא שי

פתח דבר

מדפיסים אנו בזה את המאמרים ד"ה אגורה באהלך וד"ה אמרת הוי' צרופה¹ לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, שניתן ללמוד ברבים ביום ב' ניסן תרצ"ה (תדפיס מספר המאמרים תרצ"ה שמכינים לדפוס).

המאמרים נדפסו בפעם הראשונה בקונטרס כט (ווארשא, תרצ"ה), ואח"כ בסה"מ קונטרסים (קה"ת, תשכ"ב) ח"ב שנ, א ואילך. בהוצאה זו הוגהו בהשוואה לכת"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ² והעתקת המזכירות, ותוקנו כמה טעויות הדפוס שבהוצאה הראשונה³.

לחביבותא דמילתא – באו בסוף הקונטרס כמה פקסימיליות מכת"ק כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

*

בתור הוספה, באה כאן רשימה מחסיד אחד (שלע"ע לא נודעה זהותו) מכת"י מספר 2281 שבספריית אגודת חסידי חב"ד, שבה מעתיק מצוואת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע; רשימת דיבורים שנשמעו ממנו בפורים תר"פ ובימים הסמוכים להסתלקותו, ועוד קטעים מהצוואה⁴.

*

לתועלת הלומדים באו בשולי הגליון מראה מקומות וצייונים – נערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב שי' (בהרש"ב) ראסקין.

מערכת „אוצר החסידים“

ב ניסן, ה'תשפ"ה
ברוקלין, נ"י.

- 1) והם ד"ה אנכי מגן לך וד"ה אמרת הוי' צרופה שנאמרו בש"פ לך לך ובש"פ וירא – תרצ"ה – בתוס' התחלה וסיום.
- 2) גוף כתי"ק של המאמרים וגם מהדו"ת של ההתחלה והסיום, ניתנו לכ"ק אדמו"ר, בתור „משלוח מנות“, פורים תשכ"ז, ע"י המזכיר ר' זושא בן שאשא פייגא שיפריץ, המכונה ר' משה לייב רודשטיין (רמ"ל) – ראה פקסימיליא בסוף הקונטרס.
- 3) הגהת הגליונות נעשתה ע"י הרה"ת ר' יהושע העשל שי' הכהן יארמוש.
- 4) ראה בפרטיות „אשכבתא דרבי“ (ברוקלין, תשי"ג) ע' 114 ואילך. ע' 130.

אגורה¹ באהלך עולמים אחסה בסתר כנפיק סלה (תהלים ס"א ה'). והנה עולמים קאי על עוה"ז ועוה"ב, ואמרו"ל (יבמות צו ב') וכי אפשר לאדם לגור בשני עולמים, אלא אמר דוד רבונו של עולם יאמרו דבר שמועה מפיו בעולם הזה, דאמר ר' יוחנן משום רשב"י, כל ת"ח שאומר² דבר שמועה מפיו בעוה"ז שפתותיו דובבות בקבר. וצ"ל מהו הדיוק שהדבר שמועה יאמרו בעוה"ז דוקא, שהרי לכאורה כללית ענין ההתעסקות בתורה הוא לחדש ולהסביר את עמקי ההלכות ודיני התורה ולעורר בקיום המצות בטוב טעם וחיות פנימי, אשר בכל העשיות הללו הנה עלמא עילאה כגונא דעלמא תתאה³, דכאשר בהיותו בעוה"ז עוסק בתורה ועבודה הנה בבואו לעוה"ב חוזר ועוסק בהענינים ההם עצמם בפנימיותם ועומקם הפנימי, דזהו ענין אומרם ז"ל (ברכות י"ז א') יושבים ונהנין מזיו השכינה, שהוא ענין זיו תורתם ועבודתם שעסקו בעוה"ז⁴, א"כ מהו תוכן בקשת דוד יאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז דוקא. ובתוס'⁵ פ"א אגורה באהלך עולמים, כשנשמתו בישיבה של מעלה שפתותיו נעות בקבר כאילו מדברות, נמצא שבשעה אחת דר בשני עולמים⁶. והנה הב' עולמים כוללים כללות ההשתלשלות, א"כ מהו סיפא דקרא אחסה בסתר כנפיק, ומהו ענין אומרו סלה, דמורה על הנצחית, וכאמרו"ל (עירובין נ"ד א') כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק. ולהבין כ"ז ילהק"ת מ"ש (בראשית ט"ו א') אנכי מגן לך שכרך הרבה מאד, דפי' אנכי מגן לך הוא ההגנה הבאה בדרך מתנת חנם, כדאיתא במד"ר

-
- 1) המאמרים מיוסדים, כנראה, על ד"ה אנכי מגן לך תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' תלה ואילך).
 - עוד מאמרים שמיוסדים, כנראה, על ד"ה הנ"ל תרע"ח: ד"ה אחר הדברים האלה דש"פ לך לך תרפ"ד (סה"מ תרפ"ד ע' סו ואילך). ד"ה השקיפה תרפ"ט (סה"מ תרפ"ט ע' שנא ואילך). ד"ה אנכי מגן לך תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 84 ואילך).
 - חלק מד"ה הנ"ל תרע"ח מיוסד, כנראה, על אוה"ת לך לך עה, ב ואילך; ד"ה אנכי מגן לך דש"פ לך לך תרל"ב (סה"מ תרל"ב ח"א ס"ע ו ואילך. הנחה מהמאמר – שם ע' קפב ואילך). ועם הגהות כו' – ד"ה ויאמר גו' לך לך תרמ"ח (סה"מ תרמ"ח ע' קצ ואילך).
 - המאמרים הם ד"ה אנכי מגן לך וד"ה אמרת הוי' צרופה שנאמרו בש"פ לך לך ובש"פ וירא – תרצ"ה – בתוס' התחלה וסיום, ונדפסו בפעם הראשונה בקונטרס כט (ווארשא, תרצ"ה), ואח"כ בסה"מ קונטרסים (קה"ת, תשכ"ב) ח"ב שג, א ואילך. בהוצאה זו ניתוספו מראה מקומות וצינונים מהמו"ל.
 - 2) שאנומר: כ"ה בילקוט שמעוני תהלים עה"פ (רמז תשפא). ביבמות שם: שאומרים.
 - 3) ראה זח"א לח, א, רה, ב. וראה ספר השיחות תרצ"ג ס"ע 233 ואילך.
 - 4) ראה תניא פל"ט (נב, ב).
 - 5) יבמות שם (ד"ה אגורה).
 - 6) עכ"ל התוס'.

(בראשית פמ"ד⁷) א"ל הקב"ה אל תירא אברם אנכי מגן לך, כל מה שעשיתי עמך בעוה"ז, חנם עשיתי עמך, אבל שכרך מתוקן לעתיד לבוא, שכרך הרבה מאד. וצ"ל דמאחר ששכרו הרבה מאד למה הוצרך למתנת חנם, ומשנה מפורשת היא⁸ דאלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, ואברהם שהי' עובד ה', ועבודתו היתה במדריגה גבוהה ונעלית ביותר, שהי' עובד באהבה ובמסירת נפש, וכמארז"ל (סוטה דל"א ע"א) גדול העושה מאהבה יותר מן העושה מיראה, והרמב"ם בהלכות תשובה (פי"ה ה"ב) כתב, העובד מאהבה, עוסק בתורה ובמצות והולך בנתיבות החכמה לא מפני דבר בעולם, ולא מפני יראת הרעה, ולא כדי לירש הטובה, אלא עושה האמת מפני שהוא אמת כו', והיא מעלת אברהם אבינו שקראו הקב"ה אוהבו⁹, לפי שלא עבד אלא מאהבה¹⁰, ועבודתו היתה במס"נ, והתורה מעידה בו דיש לו שכר הרבה מאד, א"כ למה הוצרך למתנת חנם דכל מה שעשיתי עמך בעוה"ז חנם עשיתי עמך.

אך הענין הוא, דהנה בעיקרים מאמר רביעי פל"ו מבאר בארוכה, דע"פ שורת הדין הי' צריך להיות שכר המצות ושכר העבודה בעבודת ה' שכר זמני, היינו שכר גבולי, מפני שעבודת האדם היא בהגבלה, אך בחסד השי"ת, שהוא רב חסד¹¹, הנה שכר המצות ושכר העבודה בעבודת ה' הוא שכר נצחי ובלי גבולי.

דהנה מצות ה' בעשה ול"ת הם רצון העליון¹², ובכחות הנפש אנו רואין דכל הכחות הם מתחלקים לחלקים¹³, וכמו בכח החכמה הרי עצם מהותו הוא עומק ההשכלה בנקודה שכלית כמו שהיא באה בהפעה ממקור מוצאה שהוא כח המשכיל, ומאירה באור רב בנקודה שכלית הכוללת בתוכה העלולית דפרטי שכלים גדולים, דכל פרט לעצמו הוא שכל כללי, וכח הבינה הרי עצם מהותו הוא ההשגה וההבנה בכל ענין שכלי ברוחב ובהתפשטות גדולה ביותר, וכמו שהיא במקור מוצאה שהוא כח המשכיל הרי שם הוא במרחב עצמי ביותר, וכידוע¹⁴ דבשרשי הכחות דחכמה ובינה כמו שהם במקורם בכח המשכיל, הרי כח הבינה

(7) פיסקא ד.

(8) פאה פ"א מ"א.

(9) ישע"י מא, ח: אברהם אוהבי. וראה סוטה שם.

(10) עכ"ל הרמב"ם.

(11) תשא לד, ו. וראה אוה"ת תצוה ע' א'תקפז.

(12) ראה תניא אגה"ק סכ"ט.

(13) ראה ד"ה ואני תפלתי תרצ"ד (לעיל ע' 000).

(14) ראה תו"א לך לך יא, סע"ב. תורת חיים לך לך פא, ב ואילך. אוה"ת לך לך ח"ו תתרגעג, א ואילך. וראה סה"מ עטר"ת ע' תריג ואילך. תרפ"א ע' שלב ואילך. תרפ"ה ע' סב ואילך. תרפ"ו ע' כזו ואילך. תרפ"ח ע' כג ואילך. תרצ"ב ע' שפט ואילך. תרצ"ז ע' 270 ואילך. תרח"ץ ע' ו ואילך. מכתב י"ב אייר שנה זו (תרצ"ה — אגרות קודש ח"ג ע' שסה).

שהו"ע ההרחב, הוא גבוה במעלה יותר מכמו כח החכמה שהו"ע הנקודה, להיות דכח ההרחב שבבינה בא מהמרחב העצמי דכח המשכיל, דזהו"ע מה שבפרצופים וספירות העליונות הנה התגלות עתיק הוא בבינה דוקא¹⁵, שכן הוא גם בכחות הנפש, דגילוי הענג הוא בהשגה יותר מכמו שהוא בהשכלה, וכמו שאנו מרגישים בחוש, דעם היות דענין הדביקות הוא בהשכלה יותר מכמו שהוא בהשגה, אבל ענין הענג הוא בהשגה הרבה יותר מכמו שהוא בהשכלה. ובוה יבואר מאמר הע"ח פנימית אבא פנימית עתיק¹⁶ ולא ידעתי הטעם¹⁷. ומפרשים¹⁸, דהטעם הוא ג"כ בבחי' לא ידעתי, דעתיק הוא בחי' תענוג¹⁹, פנימית עתיק הוא פנימית הענג, והוא עצם הענג מה שלמעלה מכל מהות אותו הענג, דענינו שבא בגדר גילוי, וזהו פנימי' אבא, שהוא פנימי' החכמה, הוא פנימית עתיק, והטעם בזה הוא בבחינת לא ידעתי, להיותו למעלה מכללות הגדר דגילוי, ורק בא בהתנועה דדביקות, ולכן הנה השכלה עיקרה דביקות, אבל התגלות עתיק היא בבינה דוקא, דהענג שהוא בגדר הגילוי הוא בהשגה דוקא. וטעם הדבר, להיות הענג עושה הרחבה בכל דבר, לכן התגלותו הוא בהשגה שהוא רוחב, ומהאי טעמא יש הפרש בין דביקות וענג בענין, דבעת הדביקות אינו בגדר גילוי, ובעת גילוי הענג הוא הגילוי ביותר, וכמו שאנו רואין במוחש דבעת שהרב המשפיע הוא בדביקות בהשכלה, אז הרי אינו בגדר הגילוי כלל, ובעת שהוא בענג גלוי אז הוא בהתרחבות גדולה ויכול להשפיע ריבוי שכלים עמוקים, אלא שלא יהיו לפ"ע המקבלים, אבל ההשפעה תהי' בריבוי, לפי שהענג עושה מרחב בכל דבר, וכן הוא בכח הבינה, הנה כמו שהוא בכח המשכיל, הנה שם הוא במרחב עצמי דכח המשכיל, הרי עצם המהות דהכחות חו"ב הן השכלה והשגה עד רום המעלות, ומ"מ מתחלקים לחלקים, והיינו דלא זו בלבד שיש שכלים והשגות גדולות וקטנות שגם עליהם חל השם דחכ' ובינה, אלא גם זאת אם משכיל פרט אחד או משיג רק פרט אחד נקרא ג"כ חכ' ובינה, מה שאין כן בכח הרצון הוא דוקא כשהרצון בא בכל פרטיו דוקא אז הוא רצון, ואם חסר איזה פרט אז אינו רצון, כי ענין הרצון הוא דוקא כשבא כפי שהוא רצונו דוקא¹³.

(15) ראה זח"ג קעח, ב. וראה מקומות שצויינו בהערה הקודמת.

(16) ראה אוצרות חיים (שער עתיק פ"ד (לח, ב — קאָרעץ, תקמ"ג) בהגהת מהר"ן בשם האר"ז).

רמ"ז לזח"ג רעו, ב. לקו"ת נצבים מט, ד. וש"נ. סה"מ הש"ת ע' 49 ואילך. וש"נ.

(17) ראה פרי עץ חיים שער הק"ש פט"ו. וראה מקומות שצויינו בהערה הבאה.

(18) ראה אוה"ת נשא ע' רנז. קרח ע' תרצט. סה"מ תר"ל ח"א ע' רעא. וש"נ. ד"ה וידבר גו' אחרי

תרע"ה (המשך תערב"ב ח"ד ע' א'שח). וש"נ. סה"מ תרצ"א ע' פב. וש"נ. תרצ"ו ע' 9. אגרות קודש

שבהערה 14.

(19) ראה תו"א לך לך יא, סע"ב. לקו"ת בשלח א, ג. סה"מ צ להצ"צ לט, ריש ע"א. ובכ"מ.

וזהו דמצות הם רצון העליון, דברצון אינו שייך התחלקות, דאם חסר פרט א' אז אין זה רצון¹³, דהמצות הם מוגבלים בהגבלת הזמן ובהגבלת המקום, דכך הוא רצון העליון, דמצוה זו היא בזמן זה דוקא, ומצוה זו היא בזמן זה דוקא. וכן בענין המקום. וכמו מצות תפילין ביום ולא בלילה²⁰, וכן מצות ציצית עיקר מצותן ביום²¹, דכסות לילה פטורה מן הציצית, וכן שבת ומועדי השנה הכל הוא בזמן מוגבל. וישנם כמה מצות שהם מוגבלים בהגבלת המקום, וכמו מצות התלויות בארץ, ומצות התלויות בבתים, וכמו כן ישנם מצות המוגבלים בעשייתן, דעשייתן היא במדה ושיעור דוקא, וכמו מדת הבתים דתפילין שצריכים להיות מרובעים²², ארכם כרחבם, וגודלן הוא בשיעור מוגבל דוקא שלא יהי' פחות מכמו אצבעיים²³ על אצבעיים²⁴, ושהיו ד' בתים לש"ר ובית אחד לש"י. שיעור שופר שלא יהי' פחות משיעור תקיעה, דהיינו ד' גודלים באדם בינוני²⁵, שיעור סוכה, וכן שיעורי הד' מינים, וכדומה כל המצות ה"ה מוגבלים בעצם עשייתן, ואפילו המצות דחובת הלבבות כמו מצות אהבה ויראה ה"ה ג"כ מוגבלים, והיינו דלבד זאת שהם מוגבלים ג"כ בזמן, שהרי אינו צריך להיות תמיד בהתגלות האהבה, דהתגלות האהבה הרי יש ע"ז זמן מיוחד כמו זמן התפלה, דענין התפלה הוא כמו בן שבא לבקש דבר מאביו, וכמו שאנו אומרים בברכת ק"ש²⁶ אבינו מלכנו כו', אבינו אב הרחמן כו', הנה אז הוא זמן התגלות האהבה, וכן בעוד זמנים מיוחדים ומוגבלים שצריך להתעורר באהבה גלוי, ובכל היום צ"ל רק רושם האהבה בעשיית המצות ועסק התורה, הנה לבד זאת הרי עצם האהבה היא מוגבלת, דכתיב²⁷ ואהבת את ה"א בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, שהם ג' אופני ומיני אהבה, דבכל לבבך הוא כמה שהלב מכיל, ובכל נפשך הוא הגדלת האהבה שמתפשטת בכל כחות הנפש, היינו גם בהכחות שאינם כלים אל האהבה. דאהבה דבכל לבבך הוא אור בכלי, דהלב הוא כלי אל האהבה, כי משכן המדות הוא בלב²⁸, אבל שארי אברים והכחות אינם כלים אל האהבה, והאהבה דבכל נפשך הוא הגדלת האהבה, שהאהבה מתפשטת גם בשארי כחות ואברים, וכמו המדבר דברי תורה מזה שהוא בקי בע"פ בכל עת שהוא פנוי מלימוד עיוני, או בבעל עסק

(20) מנחות לו, ב.

(21) ראה רמב"ם הלכות ציצית פ"ג ה"ז. טושו"ע ודאדה"ז אור"ח סי"ח. פסקי דינים להצי"צ לשו"ע

אור"ח שם.

(22) שבת כח, ב. טושו"ע אור"ח סל"ב סל"ט.

(23) ראה מג"א אור"ח סל"ב סקנ"ו. שו"ע אדה"ז שם סס"ב סג.

(24) תניא אגה"ק ס"י (קטו, א).

(25) ראה טור אור"ח סתקפ"ו. שו"ע שם ס"ט ובמג"א שם סקי"ח. שו"ע אדה"ז שם ס"ג.

(26) ברכת עולם.

(27) ואתחנן ו, ה.

(28) ראה תניא פ"ט.

אגורה באהלך – תרצ"ה

ה

בעת שהוא פנוי מעסקו, או הרץ לדבר מצוה²⁹, והמתעסק בהרבצת תורה בגופו וטרחתו, דכ"ז הוא מפני יוקר המצות וחיבתו, דלהיות כי דבר ה' יקר אצלו במאד ע"כ הוא חוקק דבר ה' בכח זכרונו, וחוזר עליהם בכל עת ובכל מקום, וכאשר המצות חביבים עליו ה"ה רץ לקיימם באהבה. וכן ההתעסקות בהרבצת תורה בכלל, ותורה ברבים בפרט הוא בחיבה יתירה, דכ"ז הוא מפני יוקר הדבר אצלו, וסיבת יוקר המצות הוא מפני אהבת ה'. וכמ"ש רבינו בסש"ב פ"ד³⁰, כי המקיימן באמת הוא האוהב את שם ה' וחפץ לדבקה בו באמת, הרי דאהבת ה' היא מתפשטת גם בהכחות דדיבור והילוך והדומה, שהם עצמם אינם כלים לאהבה, ומ"מ הנה אחר כ"ז עם היות דהאהבה מתפשטת בשארי אברי הגוף וכחות הנפש, מ"מ ה"ז ג"כ מה שהכחות יכולים לקבל ולסבול. ואף גם האהבה דבכל מאדך, שהיא בלי גבול, ה"ה ג"כ בבחי' הגבלה, וטעם הדבר הוא מפני דכללות האדם הוא מוגבל ולכן הנה גם הבלי גבול שלו הוא הגבלה, והראי' שאינו בשוה בכל אדם, דמה שאצל זה הוא בל"ג הנה אצל אחר שלמעלה ממנו הוא גבול, וזהו הטעם שנאמר בכל מאדך ולא נאמר בכל מאד, דמאד הוא בל"ג, ונאמר מאדך, היינו מאד שלך, שאצלו הוא בל"ג³¹, והיינו דמאחר שבאחר הוא בבחינת גבול, הרי אין זה בל"ג בעצם, כ"א בעצם הוא בבחינת גבול, רק שאצלו הוא בבחי' בלי גבול, וצריכים לומר דזהו בחי' בכל מאדך הבאה ע"י התבוננות. דהנה, האהבה דבכל מאדך היא אהבה עצמית, אמנם באהבה זו גופא הרי יש ב' מדריגות³², הא', שבאה ע"י התבוננות, ועם היות שהאהבה היא עצמיות מ"מ ההתעוררות שלה הוא ע"י ההתבוננות בהפלאות ורוממות הא"ס, והב', היא האהבה עצמית הבאה מצד התגלות עצם הנשמה בלי שום התבוננות כלל. ועל הרוב היא מתגלה בזמן ועת רצון למעלה כמו בר"ה ועשיית ובזמני השמחה דשמע"צ ושמח"ת. ולפעמים זוכים לזה בזכות עשיית מצוה במס"נ בדבר שנוגע לרבים, והאהבה עצמיות שבאה ע"י התבוננות יש בזה חילוקי מדריגות, דמה שאצלו היא למעלה מהשגה, הנה בנשמה גבוה יותר הוא בהשגה, אמנם אחר כ"ז הנה גם הבל"ג הוא גבול, מאחר שהאדם מוגבל בעצם, וא"כ ה' צ"ל שכר המצות ושכר העבודה בעבודת ה' ג"כ זמני וגבולי, אך בחסד ה' עלינו שהוא רב חסד, הנה השכר דמצות ועבודה הוא נצחי וכלי גבולי.

וביאור הענין, הוא דהנה אי' במד"ר (במדבר פי"ב³³) א"ר יהודה ב"ר סימון בשם ר' יוחנן ג' דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו, כיון

29) ראה שו"ע או"ח ס"צ סי"ב. שו"ע אדה"ז שם סי"ג.

30) ח, א. וראה קונטרס העבודה פ"ב.

31) ראה תו"א מקץ לט, ריש ע"ד. סהמ"צ להצ"צ קס, ב.

32) ראה קונטרס העבודה פ"ה. סה"מ עת"ר ע' לא ואילך. תרצ"ב ע' נו ואילך.

33) פיסקא ג.

שא"ל (שמות ל, יב) ונתנו איש כופר נפשו, אמר משה מי יוכל ליתן כופר נפשו (איוב ב³⁴) עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ועדיין אינו מגיע, שנאמר (תהלים מט³⁵) אח לא פדה יפדה איש לא יתן לאלקים כפרו ויקר פדיון נפשם, א"ל הקב"ה, איני מבקש לפי כחי אלא לפי כחן. וכן בענין הקרבנות, ובענין עשיית המשכן. ובמד"ר (שם פכ"א³⁶) זש"ה (איוב לז³⁷) שדי לא מצאנוהו שגיא כח, וכתוב (שם לו³⁸) הן אל ישגיב בכחו מי כמוהו מורה, כיצד יתקיימו שני מקראות אלו, אלא כשהוא נותן להם לפי כחו³⁹, וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא לפי כחן. והיינו דהגם שכחן הוא בגבול ה"ה נותן לפי כחו הבל"ג, והגם דכחו ית' גם בבחי' הגבול, וכמא' העבוה"ק⁴⁰ דכשם שיש לו כח בבל"ג כך יש לו כח בגבול, ומ"מ הנה זה שאומר שנותן לפי כחו היינו לפי כחו הבל"ג דאל"כ מהו החידוש בזה.

ובזה יובן מ"ש (תהלים סב, יג) ולך אד' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, והקשה מורנו הבעש"ט נ"ע⁴¹, מאחר כי אתה תשלם לאיש כמעשהו א"כ מהו החסד, ותירץ על פי משל מעבד העובד אצל אדון, אם העבד עובד את אדונו כראוי הנה האדון משלם לו שכרו בשלימות כראוי לו, אבל זאת לא יעלה על לב שום עבד דאף אם יעבוד האדון עצמו עבודת העבד שישלם לו שכר לעבדו בשביל זה. וזהו ולך אד' חסד, דמשלם שכר בכלל, ובפרט עוד יותר כי אתה תשלם לאיש כמעשהו, שהתשלום שכר הוא בל"ג, דהנה בכדי שיומשך בחי' מאד העליון זהו ע"י האהבה דבכל מאדך, והאהבה דבכל מאדך היא אהבה עצמית, והאהבה עצמית היא מעצם הנשמה שהיא חלק אלקה ממעל ממש⁴², א"כ הרי התגלות האהבה עצמית דבכל מאדך, היא בדרך גילוי מלמעלה, דהנה, לא מיבעי מדריגה הב' שהוא מצד התגלות עצם הנשמה, ובא בלי שום התבוננות כלל, דזהו גילוי מלמעלה, אלא אף גם המדריגה הא', דההתעוררות היא ע"י ההתבוננות בהפלות ורוממות הא"ס, הנה זהו ג"כ בדרך גילוי מלמעלה. וזהו שהמשיל רבינו הבעש"ט נ"ע דהאדון עצמו עובד עבודת העבד, ומ"מ משלם לו את שכרו. והגם דגם

34) פסוק ד.

35) פסוק ח"ט.

36) פיסקא כב.

37) פסוק כג.

38) פסוק כב.

39) כשהוא נותן להם לפי כחו: במדרש שם: כשהוא נותן להם, נותן להם לפי כחו.

40) = העבודת הקודש (ח"א רפ"ח).

41) ראה תתר שם טוב סימן קצא (ושם: כמו שמקשה בגמרא*). קצג. שנג. שנד.

42) תניא רפ"ב.

* ראה אהר"ת שה"ש ח"ב ע' תשמט: "ועיין בגמ' פ"ק דר"ה ד"ז ע"ב דנראה שהוקשה להם מהו החסד אם משלם לאיש כמעשהו, ובמדרש תלים האריכו לתרץ".

אגורה באהלך – תרצ"ה

ז

האהבה דבכל מאדך היא בבחי' הגבלה כנ"ל⁴⁵, ומ"מ הנה ההמשכה היא בבחי' בל"ג, ומ"מ נקרא זה לפי מעשהו, דבהאדם הוא זה בל"ג, והוא בדוגמא לפי ההמשכה, וזהו ולך אד' חסד, שהחסד הוא בזה דהגם דכללות עבודת האדם הנה גם הבלי גבול שלו הוא גבול באמת, ואם כן ה' די ומספיק דהשכר שלמעלה בשכר המצות ושכר העבודה תהי' ההמשכה דבחינת גבול דא"ס, הנה החסד הוא דהתשלום שכר הוא לפי מעשהו של האדם, והיינו בחי' בלי גבול דאין סוף, וכללות הענין הוא דעל ידי קיום המצות ממשיכים מבחי' אין סוף הבלי גבול מפני שכן ניתן מלמעלה, דעצמות אין סוף ב"ה כביכול קבע את עצמו להיות נמשך ע"י קיום המצות בבחי' אין סוף הבל"ג, דלכן הנה המצות הם רצה"ע, דגם זה אחד ההבדלים בין שארי כחות הנפש לכח הרצון⁴⁴, דעם היות דרצון הוא ג"כ רק כח הנפש ולא עצם הנפש, אבל עם זה אינו בדומה כלל לשארי הכחות, דכל הכחות הם רק אברי הנפש, ורצון אינו כמו אבר פרטי, ולכן הנה ההפרש בין שארי הכחות וכח הרצון, דכל הכחות הנה כל כח וכח מגלה גילוי מהנפש כפי ענין מהות כחו, וכמו כח החכמה מגלה גילוי מהנפש בהשכלה, וכח הבינה מגלה גילוי מהנפש בהבנה והשגה, וכן כולם, הרי כל אחד מהם מגלה גילוי מהנפש כמהות ענין כחו, אבל לא שמטה את הנפש, וכח הרצון מטה את הנפש, ואופן ההטי' הוא במרוצה, דמורה על התוקף ובריצוי שהו"ע הקורת רוח במילוי הרצון, וכן הוא בענין המצות שהם רצה"ע, דע"י קיום המצות ממשיכים המשכה שבבחי' בל"ג, אמנם המשכה זו היא ע"י עבודה שבבלי גבול. ובעבודת כל אדם ענין הבל"ג הוא שיוצא מהגבלת המקום והגבלת הזמן, וכמו בענין ההרהור או חזרת ד"ת⁴⁵ החקוקים בכח זכרונו⁴⁶ בכל מקום גם בעת עסקו ובכל זמן פנוי.

וזהו אנכי מגן לך, דאנכי הוא עצמות א"ס, מגן לכל הדבקים באותיות התורה, ושכרך הרבה מאד בשכר נצחי ובלי גבול, וכ"ז הוא מפני דאנכי מגן לך, דהבא לטהר בהעבודה דקבלת עול מסייעין אותו⁴⁷ ע"י גילוי וברכה מלמעלה מהטבע בטבע.

(43) ע' ה.

(44) ראה לקו"ת נשא כד, א. סהמ"צ להצ"צ טו, א. המשך תער"ב פמ"ט ואילך (ח"א ע' קיד ואילך).

פשה"ה (ח"ג ע' תתנ). סה"מ תרצ"ב ע' שח ואילך.

(45) = דברי תורה.

(46) ראה לקו"ת קדושים ל, ד.

(47) שבת קד, א. יומא לח, סע"ב.

אמרת ה' צרופה מגן הוא לכל החוסים בו (תהלים יח, לא), ופרש"י צרופה, ברורה, מבטיח ועושה. וצ"ל מהו"ע מבטיח ועושה, דזה שמפרש צרופה ברורה ניחא, דזהו דבר הצירוף שהוא מבורר וזך, וכמ"ש (תהלים קיט, קמ) צרופה אמרתן מאד וגו'. ואי' במד"ר (ויקרא פל"א⁴⁸) כצורף הזה שמכניס הזהב לכור ב' או ג' פעמים עד שמזקקו, וזהו צרופה ברורה. אבל מהו ההבטחה והעשי', ומכללות הענין מובן דזה מה שהוא מגן לכל החוסים בו, הוא לאחר דאמרת ה' צרופה, והיינו דכאשר אמרת ה' צרופה, אז מגן הוא לכל החוסים בו.

והענין הוא, דהנה אי' במד"ר (בראשית פמ"ד⁴⁹) רב אמר לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות, וכי מה איכפת לי' להקב"ה למי ששוחט מן הצואר, או מי ששוחט מן העורף. הוי לא ניתנו המצות אלא לצרף בהן את הבריות. דצירוף הוא בירור וזיכוך, ובריות קאי על נבראים הנראים לנפרדים, וזהו אמרת ה' צרופה, דבדרך כלל קאי על המצות, לפי שנתלבשו בדברים הגשמים, תפילין בקלף גשמי ציצית בצמר גשמי וכו', דע"י המצות מתבררים הדברים הגשמים ונעשים כלים לאלקות. ובדרך פרט קאי על בירור וזיכוך הנה"ב, דידוע דע"י המצות מעשיות מקשרים הנה"ב לאלקות, דבכל מצוה ומצוה יש בה סגולה פרטית מה שהיא פועלת חקיקה בהנה"ב⁵⁰ וכפי' מה שכופה אותו להתקרב לאלקות. וע"י צירוף ובירור זה ממשיכים להיות מגן הוא לכל החוסים בו. והנה אחר זה מבאר במדרש הפסוק דאמרת ה' צרופה, על אברהם, אמרת ה' צרופה, שצרפו הקב"ה בכבשן האש, מגן הוא וגו' ויאמר אל תירא אנכי מגן לך. והיינו, דלאחר שצרפו בכבשן האש הנה עי"ז הוא אנכי מגן לך. א"כ, הנה ממוצא דבר מובן, דכשם שבאברהם הנה ההגנה דאנכי מגן לך הוא דוקא אחר הצירוף בכבשן האש, הנה זה מה שאומר מגן הוא לכל החוסים בו, הוא אחר דאמרת ה' צרופה, פי' דבאברהם ה' צריך להיות הצירוף תחלה בו בעצמו, ואח"כ נמשך לו בחי' ומדריגת אנכי מגן לך. אבל בהמשכת בחי' ומדריגת מגן הוא לכל החוסים בו, הוא רק ע"י קיום אמרת ה' לבד, וטעם הדבר הוא לפי דאמרת ה' צרופה הם בעצמם ובקיומם ממשיכים ההמשכה דבחי' מגן הוא כו'.

וצ"ל, דהלא אמרו"ל (קדושין פ"ד מ"ד) דקיים אברהם אבינו את כל התורה עד שלא ניתנה, ובגמרא (יומא דכ"ח ע"ב) אי' קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תבשילין, ופרש"י שאינו הלכה למשה מסיני אלא תקנת סופרים שעתידים לתקן,

48) פיסקא ב.

49) פיסקא א.

50) ראה גם המשך תער"ב פרי"א (ח"ב ע' תקפח). ח"ו ע' וא'שנב. סה"מ תרפ"א ע' רכ. תרפ"ה ע' קנב. תרפ"ח ע' פ. מכתב יג יסן שנה זו (תרצ"ה – אגרות יקודש ח"ג ע' שה).

שנאמר⁵¹ תורת, אחת תורה שבכתב, ואחת תורה שבעל פה. ולפי זה צריך להבין, מהו ההתחדשות דמתן תורה אחר דכבר קיימה אברהם אע"ה⁵². אך הענין הוא⁵³, המצות שקיימו האבות לא היו מצות מעשיות, שהרי עדיין לא ניתנה התורה, וגם ישנם כמה מצות שלא ה' עדיין אפשר להיות, וכמו המצות דתלויות ביציאת מצרים או שהוזכר בהם ענין יציאת מצרים, וכל ענין המצות שקיימו האבות זהו מה שקיימו המצות ברוחניות.

דהנה, באברהם כתיב (בראשית יב, ט) ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה, הלוך ונסוע הו"ע רצוא ושוב⁵⁴, וכמו בגשמיות הרי כל הילוך הוא ע"י נסיגה לאחור תחלה⁵⁵, להיות כי כל עלי' הוא ע"י רצוא ושוב, דהשוב הוא שלימות הרצוא שקדם אליו והנותן כח בהרצוא הבא אחריו, וזהו דכתיב (שם יג, ג) וילך למסעיו, ופרש"י בחזרתו פרע הקפותיו, דרצוא נקרא הקפה, לפי שאינו בהתיישבות עדיין, ובחזרתו שהו"ע השוב נקרא פרעון, שהוא בהתיישבות, וזהו הלוך ונסוע בהעבודה דרצוא ושוב. דהנה⁵⁶ עבודת האדם צ"ל ברצוא ושוב דוקא, להיות כי האור והחיות האלקי המחי' את העולמות הוא בבחי' רצוא ושוב, וכמ"ש (יחזקאל א, יד) והחיות רצוא ושוב וגו', דכך הוא עבודתם של חיות הקדש דמרכבה העליונה שהוא ברו"ש⁵⁷, וכן הוא גם בהחיות האלקי שמחי' את העולמות שהוא ברו"ש⁵⁸, כי א"א להיות ההתחברות רק בדרך ואופן דרצוא ושוב, שהרי הגשמי הוא באין ערוך כלל לגבי האלקות, ע"כ א"א שהחיות אלקי יהי' בבחי' התיישבות ממש, רק בדרך רצוא ושוב⁵⁸, וכמו באור וחיות הנפש המתלבש באברי הגוף שהוא בדרך רצוא ושוב, שזהו ענין דפיקא דליבא⁵⁹, שדופק ב' ויאילך.

(51) תולדות כו, ה.

(52) ראה סה"מ תרל"א ח"א ע' קסב ואילך. תרל"ב ח"א ע' קטז ואילך. ע' רנ ואילך. תרנ"ד ס"ע קמו ואילך. ע' קצט ואילך. תרס"ב ע' רסד ואילך. תרע"ח ע' קסד ואילך. ד"ה וכל העם תרצ"ד (לעיל ע' 0001 ואילך). וראה לקו"ש חט"ו ע' 75 ואילך. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ב ח"א ע' יא ואילך. ועם הגהות וכו' – אוה"ת תשא ע' איתתקסו ואילך. פ' ראה ע' תשנד ואילך. סה"מ עטר"ת ע' רנט ואילך.

(53) ראה מקומות שצוינו בהערה הקודמת. סה"מ תרצ"ז ע' 282 ואילך.

(54) ראה תו"א יתרו עג, ד. שערי אורה שער הפורים פח, ב. רוב המקומות שצויינו בהערה 52.

(55) ראה גם ד"ה תקעו תרצ"ד פ"ד (לעיל ע' 001).

(56) בהבא לקמן – ראה שערי אורה שם ואילך. סה"מ תרס"ה ע' שלו ואילך. עזר"ת ע' קמג ואילך.

ד"ה וידבר גו' זאת חוקת התורה דש"פ שמיני תשי"א (סה"מ תשי"א ע' נ ואילך). תורת שלום – ספר השיחות ע' 181 ואילך.

(57) ראה פרש"י יחזקאל שם.

(58) ראה אוה"ת שבועות ס"ע קלט ואילך. סה"מ תרכ"ט ע' רג. תרפ"ב ע' רנו ואילך.

(59) ראה תקו"ז תס"ט (קה, א). וראה תו"א בראשית ב, ג-ד. לקו"ת פקודי ה, ד ואילך. ז, סע"ד

ואילך. סה"מ תרפ"ב שם. תרצ"א ע' קמג. וש"נ.

דפיקות⁶⁰, הסתלקות והתפשטות. וטעם הדבר הוא⁶¹, מפני שהנפש והגוף הוא רוחני וגשמי, ע"כ א"א להיות ההתחברות שלהם רק בדרך רצוא ושוב. וכן הוא בהחיות האלקי שמחי' את העולמות הוא בבחי' רצוא ושוב, ולהיות שהחיות הוא בבחי' רצוא ושוב, אשר על כן הנה עבודת הנבראים להמשיך את האור והחיות ולקבל את החיות צ"ל ג"כ בבחי' רצוא ושוב.

אמנם עיקר ענין רצוא ושוב הוא בבחי' אור הסובב, דהרי האור דממכ"ע ה"ה עכ"פ בבחי' התיישבות ובבחי' גילוי בכלים ושייך בזה השגה, דזהו כל ענין דמבשרי אחזה אלוקה⁶², דמה הנשמה ממלא את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם⁶³. ובאור הממכ"ע שייך בזה דביקות שנדבק ממש בהאור אלקי, אבל מה שהוא רק בדרך רו"ש זה באור הסוכ"ע, שהוא למעלה מבחי' הכלים. ולכן הרי יש הפרש בין הרצוא ושוב דממכ"ע להרו"ש דסוכ"ע, דבהאור דממכ"ע הרי גם בהרצוא האור הוא מ"מ בתוך הכלי, שהרי הוא מחי' את הכלי, והשוב הוא בבחי' התיישבות ממש, שמאיר בגילוי בבחי' פנימית בתוך הכלי, וכמו בכחות פנימים שבנפש, שהם בהתיישבות ממש כל כח בהכלי שלו, רק דאחר השוב הוא בבחי' רצוא והסתלקות, אבל מ"מ הכל הוא בתוך הכלי. משא"כ בבחי' סוכ"ע, הרי הרצוא הוא בבחי' סילוק ובבחי' הבדלה לגמרי, והשוב הוא רק בדרך אחיזה בכלי, לא בבחי' התיישבות, שהרי הוא למעלה מבחי' הכלים, וכמו הכחות מקיפים דרצון ועונג שבנפש, שאין להם אברים וכלים מיוחדים באברי הגוף, ולכן הנה הרו"ש דסוכ"ע נק' מטי ולא מטי⁶⁴, דהיינו נוגע ואינו נוגע. דגם השוב הוא רק בבחי' נוגע לבד, ואינו נוגע הוא שבהרצוא אינו גם בבחי' נגיעה בהכלי.

ויובן זה בעבודה בההפרש הגדול שבין הרו"ש דממכ"ע והרו"ש דסוכ"ע, דהרצוא דממכ"ע הוא מה שחפץ בהגילוי אור, והיינו שאין רצונו בשום דבר, ואין שום דבר נוגע לו, רק כל חפצו ורצונו הוא שיהי' גילוי אור האלקי, ובזה יש כמה אופנים אם שחפץ באלקות מפני דקרבת אלקים לו טוב⁶⁵. שטוב לו הדבר ורוצה את הגילוי לעצמו, ועם היות שזהו ג"כ עבודה טובה, ומ"מ היא בבחי' ישות ומורגש הנקרא אהבת עצמו, וישנו אופן גבוה מזה, והוא שרוצה בהגילוי מצד האלקות, פי', דזה שרוצה בהגילוי אור אלקי, הנה אין זה מפני שלו טוב, כ"א ורק

(60) ראה גם אמרי בינה שער הק"ש פל"ח (סד, ג). פ"מ (סו, ג). ד"ה נשא תרע"ה (המשך תער"ב ח"ה ע' א'שפן). סה"מ עטר"ת ס"ע שלה. פר"ת ע' נז.

(61) ראה מקומות שצויינו בהערה 58. סה"מ שבהערה הקודמת.

(62) איוב יט, כו. וראה לקו"ת אמור לא, ב. ואתחנן ד, א. ספר השיחות תר"ץ ע' 108. תרצ"ז ע'

182 ואילך.

(63) ראה ויק"ר פ"ד, ת. מדרש תהלים קג, א. וראה לקו"ת אמור שם.

(64) ראה זח"א טז, ב. סה, א.

(65) ע"פ תהלים עג, כח.

מצד האלקות, והיינו דבעבודתו פעל בעצמו שהוא אוהב את הוי' וחפץ בהגילוי דאלקות, ובזה הוא כללות ענינו שרוצה בהגילוי דאור האלקי מצד האלקות עצמו, והשוב הוא שמרווה צמאנו בהגילוי אור האלקי, והוא בעסק התורה שאח"כ שמאיר לו אור התורה, והוא האור האלקי, שבוה מרווה צמאנו.

אמנם הרצוא דסוכ"ע הוא שרוצה להכלל באו"ס, לא שחפץ בהגילוי אור, כ"א להיכלל בעצמות או"ס, ומה שרוצה להיכלל אין זה מפני שזה טוב לו ובזה ימצא מציאותו, אדרבא יתבטל בזה מכל מציאותו, וכמ"ש רבינו נ"ע בתניא פ"ט⁶⁶ דהגם שתהי' אין ואפס ותתבטל שם ממציאותה לגמרי, ולא ישאר ממנה מאומה ממהותה ועצמותה הראשון, אעפ"כ זה רצונה וחפצה בטבעה. והשוב הוא בחי' ביטול הכלי, והיינו דע"י הגילוי אור מתבטל בעצמותו שאינו יכול להיות בבחי' רצוא וע"כ הוא בבחינת שוב בביטול כל עצמותו להיות למטה ולעשות כלים לאלקות, ויש עוד מדריגה גבוהה מזה שהשוב הוא בכדי ליחדא קוב"ה ושכינתו בתחתונים, וכמ"ש רבינו נ"ע בתניא פ"י⁶⁷, ולא כדי לדבקה בו ית' בלבד לרוות צמאון נפשם הצמאה לה, כמ"ש⁶⁸ הוי כל צמא לכו למים, וכמ"ש במ"א⁶⁹, אלא כדפירשו בתיקונים⁷⁰ איזהו חסיד המתחסד עם קונו, עם קן דילי, לייחדא קוב"ה ושכינתו בתחתונים. וזהו ההפרש בין הרו"ש דממכ"ע והרו"ש דסוכ"ע, דהרו"ש דממכ"ע הוא לעצמו, לא מיבעי בהעבודה דרצוא באופן הא' שרוצה בהגילוי לעצמו, אלא גם באופן הב' שהוא אוהב הוי', דכ"ז הוא לעצמו, והשוב הוא שמרווה ממש צמאנו בהאור האלקי, משא"כ הרו"ש דסוכ"ע הוא לא לעצמו כלל, דהרצוא הוא בבחי' התכללות ויציאה מעצמותו, והשוב הוא בבחי' ביטול, וכל ענינו הוא רק לעשות כלים לאלקות, או ליחדא קוב"ה ושכינתו בתחתונים, דכ"ז אינו בשביל עצמו, ורק להשלים הכוונה העליונה דנתאוה⁷¹ הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים.

וזהו ויסע אברם הלוך ונסוע הנגבה, דזה היתה עבודתו של אברם אבינו שהי' תמיד ברו"ש, היינו בהמדריגות דרו"ש שבסוכ"ע שזוהו עבודה בבחי' מס"נ, ולכן הנה גם למטה בגשמיות לא הי' בשביל עצמו כלל, והי' כמותר בעיני עצמו, ונתן הכל לזולתו, שהי' נדיב⁷² בעצם מהותו, והיינו דלא זו בלבד שהביט על כל

(66) כד, ב.

(67) טו, ב.

(68) ישעי' נה, א.

(69) ראה גם תניא ספ"מ. פמ"א (נז, ב ואילך).

(70) תקו"ז בהקדמה (א, סע"ב). וראה זהר ח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב (ברע"מ). רפא, א (ברע"מ).

(71) ראה הנחומא נשא טז. תניא פל"ו. ובכ"מ.

(72) ראה ארחות צדיקים שער יז. הובא באוה"ת וירא צ, ב. וראה גם סה"מ תרפ"ב ע' נד. תרפ"ט

ע' קלב ואילך. תרצ"ב ע' קטו. תרצ"ג ע' תצח. ע' תקז. תרח"ץ ע' קכט ואילך.

אדם בעין טובה וראה הטוב שבכאו"א, דכך היא מדתו של עין טובה שרואה את הטוב של הזולת היפך מרע עין שהוא רואה רק הלא טוב של הזולת, והטוב אינו רואה. ער זעהט אים גאַר ניט. אבל טוב עין הנה הגם שרואה את הלא טוב של הזולת ג"כ, הנה ע"ז יש לו עליו כמה מיני הצטדקות וזכותים, ועיקר שימת לבו הוא על הטוב של הזולת. ומחפש רק אחר הטוב. ואאע"ה בהיותו איש החסד והטוב בעצם מהותו, הנה לא זו בלבד שמצא בכאו"א טוב, אלא עוד זאת שהי' חושב על כאו"א שהוא טוב יותר ממנו. והי' כמותר לגמרי בעיני עצמו שאינו צריך שום דבר לעצמו כלל והשפיע הכל לזולתו, והכוונה פנימית הי' שבהזו הודיע אלקותו ית' בעולם. וכמ"ש (בראשית כא, לג) ויקרא שם בשם הוי' אל עולם, אמר ריש לקיש א"ת ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב, כיצד, לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי אכלתם, משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והי' העולם⁷³, שהסביר להם עניני אלקות, שהוא ית' בורא יחיד ומנהיג את העולם וזן ומפרנס את כל הברואים. וכל עבודתו הי' בכיטול במציאות לגמרי, דבשביל להסביר גם לערבי פשוט אחדות ה' הניח את עצמו לגמרי מכל וכל. וזהו הלוך ונסוע הגנבה, דכל עבודתו במס"נ בהרו"ש הי' הכל במדת החסד, וכ"כ הי' הביטול שלו עד שהי' בבחי' מרכבה למדת החסד שהחליף מקום מדת החסד, וכמ"ש הפרד"ס⁷⁴ בשם ספר הבהיר⁷⁵, אמרה מדת החסד לפני הקב"ה רבש"ע כל ימי היות אברהם בארץ לא הוצרכתי אני לעשות מלאכתי שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי. הרי בהיותו למטה הנה בהשפעת החסד שלו בהכנסת אורחים החליף מקום מדת החסד שלמעלה, וזה הי' קיום המצות שלו, להיות דמצות הן ג"כ בבחי' רצוא ושוב, שהו"ע העלאה והמשכה, ולזאת ע"י עבודתו ברו"ש דסוכ"ע, שהיא עבודה במס"נ, בזה קיים כל המצות. אמנם המצות שניתנו במתן תורה אין צריכים מס"נ ורק בקיום ועשיית המצות בפועל ממש, ממשיכים את האור, ומצות צריכות כוונה⁷⁶, היינו הכוונה דקבלת עול מלכות שמים, לקיים רצונו ית', שנצטוונו בעשיית המצות, וצריכים לקיים רצונו ית'. והקיום צ"ל בשמחה, והו"ע שמחה של מצוה, והוא ששמח בזה שמקיים רצונו ית', והוא עבד המלך מלכו של עולם. וגם הכוונה פרטית שיש בכל מצוה ומצוה⁷⁷, כמו במצות תפילין, דהכוונה פרטית במצוה זו היא לשעבד את הלב והמוח לאלקות⁷⁸, וגם בהכוונה פנימית בהמצוה

(73) סוטה י, סע"א ואילך.

(74) שער כב (שער הכינויים) פ"ד.

(75) סימן קצא. וראה סה"מ תרס"ג ח"ב ע' צא.

(76) ברכות יג, א. עירובין צה, סע"ב.

(77) ראה תניא פמ"א (נו, ב).

(78) ראה שו"ע או"ח סכה"ס ס"ה. שו"ע אדה"ז שם ס"א. סידור אדה"ז במקומו. תניא שם.

אמרת ה' צרופה — תרצ"ה

יג

כמו שהיא למעלה, והיינו באותו הבחינה ומדריגה בספירות העליונות, דשם הוא ההמשכה והגילוי הנעשה ע"י קיום המצות שלמטה, הרי בכ"ז אינו צריכים מס"נ, וכן בקיום המצוה בפו"מ למטה הרי נמשך האור והגילוי בכל הבחינות ומדריגות למעלה, וכן ענין הכוונות הוא רק ענין של עבודה, אבל אינו ענין העבודה במס"נ, וקיום המצות דאע"ה הי' במס"נ.

ועוד הפרש יש בין קיום המצות דאברהם אבינו להמצות דעכשיו⁷⁹, דהמצות דעכשיו ניתנו במתן תורה שנצטוינו לעשותם, ואע"ה הי' עבודתו מצ"ע, ואשר על כן לא הגיע בעבודת עצמו רק עד שרש הנבראים, כי הנברא מצד עצמו אינו יכול להגיע למעלה משרשו ומקורו, והרא"י מהמעין עין עיטם, דאמרז"ל (יומא דל"א ע"א) אמר אביי ש"מ⁸⁰ עין עיטם גבוה מקרקע עזרה עשרים ושלוש, דתנן⁸¹ כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורחבן עשר אמות חוץ משל אולם (שגבהו ארבעים ורחבו עשרים⁸², רש"י⁸³), ותניא ורחץ בשרו במים⁸⁴, במי מקוה כל בשרו, מים שכל גופו עולה בהן, וכמה הן אמה על אמה ברום שלש אמות. ומזה מוכח שהמעין הי' גבוה מקרקע העזרה כ"ג אמה, ואם הי' באפשר דהמשכת המים ילכו מעצמם למעלה מגובה מקורו, אין רא"י שהמעין הי' גבוה כ"ג אמה, אלא מוכח דכל דבר א"א לו להגיע מעצמו למעלה ממקורו.

ועפ"ז דאברהם אבינו שהי' עבודתו בכח עצמו הגם שהי' במס"נ ובהנחת עצמותו לגמרי מכל וכל עד שהי' בבחי' מרכבה ממש. מ"מ הנה לא הגיע בעבודתו רק עד שרש הנבראים, והגם שהי' שרשו באצילות, הנה בירידת נשמתו למטה בבחי' אתה בראתה⁸⁵ הי' בבחי' בריאה, ואי' באד"ר דקל"ח ע"א, אברהם אברהם פסיק טעמא בגוייהו. ורבינו נ"ע באגרותיו אגה"ק סי' ט"ו⁸⁶ בביאור המאמר⁸⁷ ואנכי עפר ואפר שאמר אע"ה על הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון והיא מדתו מדת אהבה רבה שהי' אוהב את הקב"ה אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה מרכבה להקב"ה כו' אעפ"כ ברדתה למטה להתלבש בגופו כו' אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו, אל מהות אור

79) ראה מקומות שצויינו בהערה 52.

80) = שמע מינה.

81) מדות פ"ב מ"ג.

82) שם פ"ג מ"ז.

83) רש"י: יומא שם.

84) מצורע טו, יג. בפסחים קט, א: ורחץ במים את כל בשרו (מצורע שם, טו). וראה דקדוקי סופרים

ורש"ש יומא שם.

85) ברכת „אלקי נשמה" (ברכות ט, ב).

86) קכא, סע"א ואילך.

87) וירא יח, כו.

האהבה וחסד עליון שבאצילות כו', ועם היות דזה הי' רק בתחלה, אבל כשאמר לו הקב"ה לך לך וכו'⁸⁸, שהו"ע⁸⁹ קומי ולכי לך⁹⁰, שיתעלה למקורו ושרשו⁹¹, הרי נתעלה בבחי' אצילות⁹², אמנם הרי גם אצי' הוא בחי' גבול, וכמאמר עבוה"ק⁹³, הא"ס הוא שלימותא דכולא, וכשם שיש לו כח בבלתי בעל גבול כך יש לו כח בגבול, וא"ת שיש לו כח בבלתי בע"ג ואין לו כח בגבול, הרי אתה מחסר שלימותו, והגבול הנמצא ממנו תחלה הן הכלים דאצילות. וגם האורות דאצילות הן שבאו בבחי' מדה וגבול, ולכן הנה האצילות הוא ממוצע בין אוא"ס ונבראים⁹⁴, ועם היות דאברהם בעבודתו במס"נ הגיע גם בבחי' אוא"ס שלמעלה מאצי', אבל כ"ז הוא בבחי' חיצונית דאוא"ס בחי' שורש ומקור ההשתל' בלבד. וזהו קיים אאע"ה כל התורה כולה עד שלא ניתנה, דהגם שקיים הכל בעבודה דמס"נ, מ"מ להיותו בכח עצמו, הנה עם היות דבעבודתו הגיע בהאוא"ס שלמעלה מאצי', מ"מ הנה זה רק בבחי' שרש ומקור ההשתל', אבל המצות שניתנו במתן תורה, הם בבחי' מתנה⁹⁵ לא באתעדל"ת אתעדל"ע. וזהו הטעם מה שאנו מברכים על המצות אשר קדשנו במצותיו וצונו, אשר הוא בחי' תענוג העליון⁹⁶, וקדשנו בחי' קדש העליון⁹⁷, כמ"ש (שמות כב, ל) ואנשי קדש תהיון ליה⁹⁸, ובמצותיו הן המצות שלמעלה⁹⁹, וכמאמר¹⁰⁰ מלך ב"ו מצוה לאחרים לעשות אבל הוא עצמו אינו עושה, והקב"ה אינו כן מה שהוא עושה מצוה לישראל לעשות, הקב"ה מניח תפילין¹⁰¹, והקב"ה מתעטף בציצית¹⁰², וצונו הו"ע ההתקשרות¹⁰³, דע"י קיום המצות

(88) לך לך יב, א.

(89) ראה אוה"ת לך לך ח"ד תרפ, סע"ב ואילך. סה"מ תר"ל ח"א ע' כב ואילך. תרמ"ב ס"ע יא

ואילך. תרפ"ו ע' צ.

(90) שה"ש ב, י; יג (בדילוג). וראה שהשר פ"ב, ט (ד).

(91) ראה לקו"ת שה"ש יז, א ואילך. הובא באוה"ת שם.

(92) ראה לקו"ת שם (ית, ד).

(93) ראה תו"א מגילת אסתר צג, סע"א ואילך. המשך תער"ב פ"ו (ח"א ע' יג ואילך). פק"ס (ח"ב

ע' תלד ואילך). ח"ו ס"ע א'תרעג ואילך.

(94) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן, אוה"ת וסה"מ עטר"ת שבעה ע"ה 52.

(95) ראה תו"א תולדות ית, סע"ב. שמות נג, ב. ר"פ תצוה (פא, א). לקו"ת בשלח א, ד.

(96) ראה תניא פמ"ו (סו, א).

(97) בד"ה אנכי מגן לך תרע"ח שבעה ע"ה 1: עמ"ש בד"ה עשה לך תיבת עצה גפר, רע"ח [סה"מ

תרע"ח ע' נד. ע' נז].

(98) ראה גם תו"א מקץ לד, ד. לה, א ואילך. סה"מ תרצ"ט ע' 159. השי"ת ע' 209.

(99) שמור' פ"ל, ט.

(100) ברכות ו, א.

(101) ראה ר"ה יז, ב.

(102) ראה תו"א בראשית ו, ב.

מתקשרים בהמצוה ית', דע"י המצות נעשים נש"י דבר חשוב. והמשל בזה הוא¹⁰³ דהנה מעלת האדם היא בשכל ובמדות שעפ"י השכל, דזהו יתרון האדם על הבע"ח, דמדות טבעיים וגם שכל הנקנה ישנם בבע"ח ג"כ¹⁰⁴, ויתרון האדם הוא בשכל, ולכן, הנה מי שהוא חכם בעצם כח חכמתו, הרי מי שאינו חכם כלל אינו נחשב בעיניו לאדם כלל, ובפרט מי שהוא מתנהג במדותיו הטבעיים, הרי אינו נחשב בעיניו למציאות כלל, והיינו דבעיני החכם הוא כאלו אינו כלל, וכאשר החכם הגדול מצוה לאיש הפשוט לעשות איזה דבר, הרי בציווי זה נעשה האיש הפשוט לאיזה מציאות, ולפעמים גם למציאות חשוב, והיינו דהציווי עצמו עושה את המצווה למציאות, וכן הוא בענין המצות, דע"י המצות נעשים נשמות ישראל לדבר חשוב. וזהו וצונו, דע"י קיום המצוה מתקשרים בהמצוה ית', והיינו שזהו מה שניתנה במתנה שהמשכה היא בבחי' אין ערוך.

וזהו דכתיב¹⁰⁵ לריח שמניך טובים, ואמרז"ל (מד"ר שה"ש א¹⁰⁶) כל המצות שעשו האבות ריחות היו, אבל אנו שמן תורק שמך דברים שמוריקין מכלי אל כלי, פי' דריח הוא רק הארה לא עצם הדבר, אבל אנו שמן תורק בחי' עצמות. וא"כ ההפרש בין המצות דקיים אאע"ה להמצות דעכשיו הוא בבי' ענינים, הא', דקיום המצות של אאע"ה ה' במס"נ דוקא, ובקיום המצות דעכשיו אין צריכים מס"נ, רק לקיים רצונו ית', והבי', דאברהם אבינו, הנה גם בהמס"נ שלו לא המשיך רק בחי' חיצונית האור, שהוא שורש ומקור ההשתל', וע"י המצות שניתנו לנו ממשיכים בחי' עצמות א"ס ב"ה.

והנה, בהיות דעבודת אברהם ה' בכח עצמו, א"כ הנה גם שכר המצות מה שמגיע לא"א הוא שכר גבולי, וא"א ידע מזה, על כן התיירא שמא בכל החסדים שנעשו עמו קיבל שכרו, וע"ז הוא המענה אל תירא אברם אנכי מגן לך שכרך הרבה, והיינו, דהן אמת דע"פ שורת הדין הנה שכר המצות ושכר העבודה בעבודת ה' ה' צריך להיות שכר גבולי, אמנם בחסד ה', שהוא רב חסד, הנה גם באברהם ה' השכר בבחי' נצחי, שע"ז הוא אומר שכרך הרבה מאד בבחי' בל"ג, וטעם הדבר הוא, מפני כי אנכי מגן לך, דמבחי' אנכי נמשך להיות מגן לך, והיינו דכשם שבמצות דמ"ת אשר קדשנו במצותיו הרי נמשך מבחי' עצמות א"ס מפני שהן מבחי' אנכי, וכמ"ש¹⁰⁷ אנכי ה' אלקיך וגו', בחי' העצמות, אנכי מי שאנכי¹⁰⁸,

(103) ראה גם סה"מ תרפ"ט ע' שכת. תרח"ץ ע' נב. הי"ש"ת ע' 73 ואילך. הי"ש"ת ע' 71 ואילך. אגרות קודש ח"י ע' שסט ואילך (הועתק ב"היום יום" ח חשוון). לקו"ש ח"ז ע' 30 ואילך.

(104) ראה המשך תער"ב פקמ"ה (ח"ב ע' שפה). קונטרס ומעין מאמר כה. סה"מ תרצ"א ע' סז.

(105) שה"ש א, ג.

(106) פיסקא ג (א). וראה מאמרים שצויינו בהערה 52.

(107) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו.

(108) לקו"ת בלק עד, ריש ע"ב. פ' ראה ית, ד.

הנה כן בעבודתך, הגם שזהו בכח עצמך, והוא בבחי' גבול, מ"מ אנכי מגן לך, ומשו"ז הנה שכרך הרבה מאד, בבחי' נצחי. אמנם זהו ע"י שצירפו תחלה בכבשן האש, והיינו דע"י הנסיון שנתנסה ועמד בנסיון, שבזה פתח את הצנור דמס"נ בפועל על קדושת שמו ית'¹⁰⁹, הנה עי"ז המשיך להיות בחי' אנכי מגן לך.

וזהו אמרת ה' צרופה, דקיום המצות דא"א הי' במס"נ, דזהו"ע הלוך ונסוע בהרו"ש בהעבודה דמס"נ עד מס"נ בפועל, אבל אמרת הוי', שבאו במ"ת, הנה הם עצמם צרופה, פי' ברורה. ובשביל לקיימם אין צריכים העבודה דמס"נ, כ"א לעשותם בפועל, אך עשיית המצות צריכים להיות בקבלת עול, היינו שלא לילך אחר הטעם, כ"א לעשותם לפי שהם ציווי ה', וכנ"ל¹¹⁰, דכל ענין המצות הוא בכדי לצרף את הבריות, והיינו לעשות את הדברים התחתונים כלים לאלקות, והוא ע"י הניצוצות המתבררים, דבכל דבר גשמי הרי יש בו ניצוץ דקדושה שהוא מוסתר ונעלם במאד, וע"י הזיכוך מתגלה הניצוץ, דכן הוא בכל הדברים הגשמיים שהם מעלימים ומסתירים על ניצוץ הקדושה שבהם, ובפרט בענין הנסיונות¹¹¹, דכתיב¹¹² כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת וגו', דענין הנסיון הוא שמעלים ומסתיר ביותר על האור האלקי¹¹¹, וכמו מדוע דרך רשעים צלחה¹¹³, וההולכים בדרכי התורה והמצוה צריכים לטרוח הרבה בעבודה ויגיעה עצומה, ומזדמן להם כמה מיני נסיונות, דדוקא באותו הזמן שצריך להתפלל בציבור תפלה בזמנה, או באותו הזמן שנקבע ללימוד ברבים, הנה דוקא באותו הזמן מזדמן לו ענין של עסק, או נדמה לו אשר דוקא אז הוא הזמן המסוגל וא"א לדחותו, וגם כאשר עומד בנסיון, הנה זה עצמו מבלבל אותו במחשבות זרות וטרדת הלב בתפלה ובלימוד, ובדרך כלל ריבו המניעות ועיכובים על קיום המצות, ובפרט בזמן הגלות, שההעלמות וההסתרים הם ביותר שמונעים ומעכבים במאד, ומכל מקום עומד בנסיון לעמוד נגד כל מונע ומעכב, הנה על זה אומר כי מנסה ה' אלקיכם אתכם, דמלמעלה עושים כמה נסיונות וצריכים לעמוד בנסיון, לא רק בפועל, כ"א גם שלא להרהר ח"ו. והעבודה פנימית היא לעורר בעצמו שמחה פנימית בזה שמנסים אותו, דודאי הדבר שיש בו כחות פנימיים לא לבד לעמוד בנסיון בלבד, כ"א לאהפכא חשוכא של הנסיון לנהורא¹¹⁴ באור תפלה ותורה, כי כל ענין

109) ראה ד"ה כי כאשר השמים החדשים באוה"ת נ"ך ח"ג ע' א'רנג. ועם הוספות וכו' — סה"מ תרע"ח ע' רפג. תרפ"א ע' רצט. תרפ"ה ע' רמה. תרפ"ח ע' קב. ועוד.

110) ע' ח.

111) ראה לקו"ת פ' ראה ד"ה אחרי וביאורו (יש, ב ואילך). ד"ה הנ"ל וביאורו בסה"מ צ' להצ"צ בסופו (קפה, ב ואילך). סה"מ פ"רת ע' קז ואילך. תרפ"ט ע' רפו ואילך.

112) פ' ראה יג, ד.

113) ירמ"י יב, א. וראה ברכות ז, א. סנהדרין צו, א.

114) ראה זח"א ד, א.

הנסיגות הם לדעת, היינו לבוא לבחי' הדעת, שהיא ההכרה באלקות וההרגשה להיות האור האלקי נרגש אצל¹¹⁵, דהרגש זה אינו בא בהדרגת ההשגה כלל, דבהשגה הרי יש כמה מעלות ומדריגות שמתעלה מהשגה זו להשגה עליונה יותר, וכן הוא בעליות בזה אחר זה, אבל אחר כ"ז הרי כל העליות הם בהדרגה. אבל ענין ההכרה ה"ז כמו הראי', שאין זה בהדרגה. וע"י הנסיון בא לבחי' הדעת, שהיא העלי' שלא בהדרגה. והעבודה בזה היא בדרך קבלת עול שלא ע"י התבוננות כלל, רק בההסכם וההחלט החזק דקבלת עול, לפי שכן צריכים להיות וכן צריכים לעשות, מיט דעם הסכם חזק אַז אַזי בעדאַרף זיין, און אַזי בעדאַרפמען צו טאַן. והטעם דע"י הנסיון מתעלה כ"כ, הוא מפני שההסתר הוא מבחי' גבוה דתהו, דכל ההעלמות וההסתרים הן משבירת הכלים דתהו, ונסיון שהוא העלם גדול יותר זהו מפני שהוא מתהו ממדריגה עליונה יותר, כהכלל הידוע¹¹⁶ דכל הגבוה גבוה יותר יורד למטה מטה יותר, וא"כ הרי יש בזה ניצוץ גדול וגבוה יותר, וע"י שעומד בנסיון, מתבטל ההסתר ומאיר הניצוץ שבו, וע"כ מתעלה ע"י שלא בהדרגה. וזהו מבטיח ועושה, דקאי על ענין הנסיגות, דכאשר נותנים לאדם נסיגות, הנה עם זה נותנים לו כחות שיוכל לעמוד בנסיון.

וזהו אמרת ה' צרופה, שהיא ברורה, וע"י קיום המצות ממשיכים המשכה עצמית, וגם בענין הנסיגות הרי יש בכח האדם לעמוד בנסיון, להיות הוא ית' מבטיח ועושה בנתינת הכח מלמעלה דמגן הוא לכל החוסים בו. דכ"ז הוא גם בנשמה פרטית, ומכ"ש בנשמה כללית שהיא במדריגה עליונה יותר. וזהו בקשת דוד, יאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז דוקא, דלהיות כללית כונת הבריאה דעוה"ז הוא להאירו באור התומ"צ¹¹⁶, ולחברו בעולמות העליונים להיות העלאות הניצוצות והמשכת גילויים שלמעלה למטה ממש, דהמשכה זו היא ע"י תורה דוקא.

וזהו אגורה באהלך עולמים, שיושלם כונת הבריאה בחיבור העולמים, דעוה"ז ועוה"ב, הנה ע"י שיאמרו דבר שמועה מפיו בעוה"ז, הנה לא זו בלבד דאחסה בסתר כנפיד, שהוא הרו"ש דסוכ"ע, וסלה, שהו"ע עליות עד אין קץ, אלא עוד זאת, דע"י התקשרות דלימוד דבר השמועה, מעוררים נשמת בעל השמועה, לעורר רחמים רבים ממקור הרחמים והחסדים האמיתים, להיות נמשך רב טוב לבית ישראל בגשמיות וברוחניות.

(115) ראה תניא ספ"ג.

(116) ראה לקו"ת ואתחנן ב, א. המשך תער"ב פקנ"ה (ח"ב ע' תטז).

הוספה

[רשימה מחסיד אחד (שלנ"ע לא נודעה זהותו)]¹

הסתלקות אדמו"ר מהרש"ב נ"ע זי"ע ועכ"י ב' ניסן תר"ף – ברֶאָסטוב ע"נ דן.
והעתקה – הנשלח לי מבני שי' ד' במדבר, בזה"ל.

[צוואת כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע כפי שנעתק ע"י כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"נ]²

העתקה³ מצוואת כ"ק אדמו"ר הרה"ק חסידא ופרישא זצוקלה"ה נ"ע זי"ע
ועל תלמידיו ועל כל המקושרים אליו, הכ"מ.

בע"ה. השי"ת בחסדו חסד חנם יאריך ימי ושנותי וישיבני שלו' לביתי ושכבתי
עם אבותי כו',⁴ יש צעטיל מיוחד לבני שי'⁵ והוא בתקפו עומד.

אני מבקש את ידידיו ונ"ש יחיו להחזיק את הישיבה „תומכי תמימים“ כאשר
החזיקו אותה עד עתה, וזכות גדול הוא לכל התומכים והמחזיקים אותה, ואין
רשות לשום אדם לשנות ח"ו את תוכנה הפנימי, והמנהל הראשי יהי' בני הרב
יחי', וכל התומכים והמתעסקים והמשתדלים בהחזקת וטובת הישיבה הרוחני
והגשמי, יתברכו במתן שכרה שבצדה, אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד,⁶
ויזכו לבנים ובני בנים עוסקים בתורה ועבודה.

בני יחי' תשגיח ותשתדל בדבר הישיבה „תומכי תמימים“, להאדירה בעזרתו
ית', בתכלית כוונתה הפנימית בלימוד דא"ח ובעבודה שבלב כו', וכאשר כתבתי
בקונטרס עץ חיים,⁷ ויותר מזה כמדומה שכתבתי לך בא' מהמכתבים שהוא –
בעזרתו ית' – [ה]חזקת העבודה הפנימיות בזה"ז,⁸ וזאת הוא הדרוש מאתה, ובזה

(1) מכת"י מספר 1822 בספריית אגודת חסידי חב"ד. במפתח כת"י הנ"ל: מהסתלקות אדמו"ר
דליובאוויטש ברוסטוב ע"נ דן.

(2) צילום כתיב"ק אדמו"ר מהוריי"צ נדפס ב'תשורה' חפר – בני ברק, תשס"ד.

(3) קטעים נעתקו באגרת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שנדפסה ב„חכמי ישראל בעש"ט“ (ניו יארק,
תרפ"ד) ל, א ואילך [ואח"כ באגרות קודש ח"א ע' קטו ואילך]. ונעתקו משם ב„חנוך לנער“ (קה"ת,
תשי"ט) ע' 51. עוד קטעים שרשם הרה"ח ר' משה דובער ריבקין ז"ל מפי הזכרון „כמעט בלשון רנ"ע
בדיוק“ נדפסו בספרו „אשכבתא דרבי“ (ברוקלין, תשי"ג) ע' 129 ואילך. כל הנ"ל נעתק בסה"מ תרפ"פ
(ע' שלד ואילך) ובאגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב ח"ב ע' תתקג ואילך.

(4) ע"פ ויחי מז, ל.

(5) כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ.

(6) משלי ג, טז.

(7) ע' 50 ואילך (הוצאת קה"ת, ברוקלין).

(8) = בזמן הזה.

צריכים להשתדל, ובודאי צריכים ג"כ לימוד הנגלה, לימוד טוב. וכמבואר בקונטרס הנ"ל⁹, שא"א להיות גוף בלא נפש, כך א"א להיות נפש בלא גוף, אך האדם פנימי הוא העיקר, והמקבל עליו עומ"ש יוצא ידי שניהם, וזה וזה יתקיימו בידו, וכאשר יש מהדברים החיצונים שיש להם שייכות אל הפנימיות כל מה שיכול להיות נוגע אל התוכן הפנימי צריכים להרחק לגמרי, ולא ליתן ערך כלל אל החיצוניות יהי מה שיהי, ואתה בני יחי' בטוב דעתך ושכלך והעיקר במסירתך אל הכוונה הפנימיות תדע אי"ה לשקול ולהכריע בזה. גם תשתדל בדבר קביעת לימוד דא"ח בעיירות אשר התחלתי לעסוק בזה, ות"ל שנתקבל הענין בטוב, ונתייסד בכמה עיירות לימוד ברבים בדא"ח ונדברו יר"א איש אל רעהו וגו'¹⁰. הזמן ההוא הפריע את הכלי¹¹, ויתן השי"ת שבקרוב תושקט המדינה, ואיש את רעהו ידברו. צריכים לחדש ההשתדלות, כן בדבר התייסדות החדרים בעיירות, השי"ת יעזרני ויזכני להתעסק בהדברים האלו אשר זיכני להתחיל בהם. והכל כאשר לכל תשתדל ותתעסק בני יחי' בהם, וידידינו אנ"ש יחיו בטח יסייעו על ידך, והשי"ת יהי בעזרך ותצליח במלאכתך.

יוסף יצחק בן כ"ק אאמו"ר הרה"ק חסידא ופרישא זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ועל כל המקושרים אליו לשמור לעשות ולקיים. הכ"מ, היתום, שניאורסאָהן. עכלה"ט –

[רשימת דיבורים שנשמעו מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע בפורים תר"פ ובימים הסמוכים להסתלקותו, ועוד קטעים מהצוואה]¹²

פ"א שאל מר' יחיאל המשולח¹³, אם זוכר המאמר הראשון אשר אמר¹⁴ לאחר הסתלקות אביו¹⁵. וענה יחיאל, כמדומה לו פ' נח¹⁶, והוא אמר לו – לא, רק

(9) ע' 54 ואילך.

(10) ע"פ מלאכי ג, טז.

(11) כנראה המהפכה הקומוניסטית.

(12) ראה „אשכבתא דרבי" ע' 114 ואילך. ע' 130.

(13) חזון ר' יחיאל הכהן האלפערין. שד"ר של ישיבת „תומכי-תמימים". הגיע לליובאוויטש אחרי הסתלקות אדמו"ר מהר"ש וממנו יודעים כמה מנהגי אבילות ל"ע (ספר השיחות תש"ה ע' 26. וראה ספר השיחות תש"ד ע' 160. אגרות-קודש ח"ג ע' שצד). ראה אודותיו ספר השיחות תרצ"ג ע' 190. וש"נ.

(14) כ"ק אדמו"ר מהורש"ב.

(15) כ"ק אדמו"ר מהר"ש (י"ג תשרי תרמ"ג).

(16) אז נאמר המאמר ד"ה ויאמר ה' הן עם אחד (סה"מ תרמ"ג ע' ג ואילך).

בחוהמ"ס הי', ושאתם¹⁷ מים בששון¹⁸. ומפני זה אמר הרי"צ שליט"א ג"כ המא' ושאתם מים, בשבעה (בשה"ג¹⁹) ליחידים²⁰.

בחורף²¹ צוה האדמו"ר¹⁴ לקנות עבורו מטה של עץ, גם ידוע בכירור, כי הצו[ן]אות כתב קודם הפורים²², ויש סדר עתידות מה שיהי', ומעט אנו יודעים, היינו שכותב לדינה²³ בזה"ל, אָז דו וועסט האָבען אַ אינגעל זאָלסטו עם ניט אָן

(17) בסה"מ שם ע' רסו ואילך, נדפס ד"ה ושאתם מצילום גוכתי"ק כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע (מספר 939). ובהערות המו"ל שם, שמאמרים ורשימות שבכ"ק הנ"ל, אינו ברור זמן אמירתם (או כתיבתם), באם נאמרו בתרמ"ג או בתרמ"ד.

(18) ברשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ מיום י"ט מ"ח תרפ"א (קובץ "התמים" חוברת ג ע' לג (קלג), א). ספר השיחות תרפ"א ע' 13. "היום יום" ב (ניסן): "מאמר הראשון אשר אמר הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק ברבים, ביום השני דחג הסוכות תרמ"ג, כתר יתנו לך*".
(19) - בשבת הגדול (ש"פ צו).

(20) בכ"מ מובא שמאמר הראשון שאמר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (בתור נשיא) הוא ד"ה ראשית גוים עמלק שנאמר בש"ק צו אחר מנחה, שהוא (מיוסד על) מאמר האחרון של אביו אדמו"ר נ"ע (פורים בסעודה, פ"ת), בהוספות רבות וכו' ובשינויי לשונות בכ"מ. - ולהעיר ממארו"ל (מדרש תהלים בתחלתו): ממקום שחתם זה פתח זה. - ובארוכה ב"ר פ"ק יב וש"נ ("פתח דבר" לד"ה הנ"ל לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (קה"ת, תשמ"ג); סה"מ תר"פ ע' IV. שיחת ש"פ ויקרא תשמ"ז (ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 376. לקו"ש חל"ב ע' 24). ועוד).

ע"ד אמירת מאמר זה - ראה, "אשכנתא דרבי" ע' 104 ואילך: "בש"ק צו (הוא יום האחרון שנשלם השבעה) אחר מנחה, וכל אנ"ש היו בחדר האוכל (הסמוך להקאביניעט חדר רנ"ע) וחכו על תפלת מעריב, וכק"ש [= אדמו"ר מהוריי"צ] הי' לבדו בהקאביניעט, נקראתי לכק"ש בהקאביניעט ע"י אחד המשמשים, וכאשר נכנסתי, התחיל לדבר אלי בלבב נשבר כדברים האלה, "אבי נ"ע הרי צוה עלי לדבר דא"ח לפני אנ"ש, אבל מה אני, ואיך אוכל לפעול בעצמי לעמוד לפני אנ"ש לדבר לפנייהם דא"ח, (מרוב ענוותנותו חפץ להאריך עוד בזה, אבל תיכף הפסקתי לו, ואמרתיו לו שאינני רוצה לשמוע ממנו אריכות בזה), אך הרי אבי צוני ע"ז, וע"כ אני רוצה לדבר לפניך מאמר דא"ח, לצאת בזה לקיים פקודת קודש אבי נ"ע". והסכמתי כמובן. ולא חפץ לשבת על כסא, רק טיילנו בהקאביניעט, וחזר לפני הדרוש האחרון שאמרו רנ"ע ברבים בסעודת פורים המתחיל ראשית גוים עמלק הנ"ל. ואמר עצם הדרוש בלשון רנ"ע אות באות רק הוסיף מדיילי' הרבה בתור הגהות, ואחרי שסיים ושמתי פעמי לעזוב הקאביניעט, עכבני עוד ובקשני שלא לגלות זה לשום אדם. ואמרתיו לו, מדוע לא? אדרבא רצוני בדוקא לגלות כו' אבל הוא הפציר בי מאד שלא לגלות, ושתקתי, אבל כשיצאתי מחדרו ספרתי, "בסוד" רק להישיש הגביר הרר"ש גו"א [= הרב ר' שמואל גורארי'] שי', והוא שלא הי' מצווה שלא לגלות, פרסם זה תיכף בין אנ"ש, וכמובן ברגעים אחדים מפה לפה נתפרסם בין כל אנ"ש, והיתה זאת נחמתם כו".

(21) דשנת תר"פ.

(22) ראה מכתב ר' שלמה זלמן הבלין להר"ד שיפריץ נדפס ב, "חכמי ישראל בעש"ט" מט, א.

"אשכנתא דרבי" ע' 12.

(23) הרבנית הצדקנית מרת נחמה דינה אשת אדמו"ר מהוריי"צ.

(* לע"ע לא מצאנו מאמר זה. וראה סה"מ תרמ"א ע' רפ ואילך. ע' תקו ואילך.

טָאָן כמדומה לי אַ העמדיל²⁴, כי שם כתוב בלשון אחר²⁵, אך הפרט בודאי זה, אבל הכונה אין אנו יודעים²⁶. ועוד כ' לה בזה"ל, ביו י"ג שנה זָאָל ער ניט וויסין קיין אַנדער שפראַך אַ חוץ אידעס²⁷, וכך כותב כי אביו מהר"ש אמר על הריי"צ שליט"א בזה"ל איין אידייל קינד דאַרף מען ניט פאַרגרעבין עכ"ל²⁸, וזה ה' קודם י"ג שנה. עוד כותב שם לבנות של הריי"צ בזה"ל, אַז איר וועט אָב שערין די האָר פון קאַפּ לאַחר החתונה²⁹ און איר וועט אָן טאָן אַ צעפציק³⁰ אויפן קאַפּ ועלי' אַ פאַרוק³¹, וועט מיר צו קומען אַ פולע אין ג"ע. עוד כותב שם³², הירושה, כל החסידותע ספרים הוא נותן לבנות של הריי"צ שליט"א. הסידור והתהלים שהוא ה' מתפלל נתן להרבנית תי³³. והסידור עם הגהות שלו וכל הכתבים לבנו הריי"צ

(24) = כתונת.

(25) ראה בצוואת אדמו"ר מהורש"ב נ"ע («אשכבתא דרבי» שם ע' 131; אגרות קודש אדמו"ר מהורש"ב שם ע' תתקח): לנהג בקטנותו ע"ד הישן, לא מאַדערנע כמו מאַטראַסקע [= חליפת מלחים לילדים] וכה"ג.

(26) כאן בא הערה מהמעתיק: א' המעתיק שמעתי מילדותי מכאאמו"ר הרב זצלה"ה, דכתונת של נקבה הקפיד מאד לעשות ווינדליך [= חיתולים] ומלבוש ע[בור] הילד הרך ח"ו*.

(27) = אידיש.

(28) «אשכבתא דרבי» ואגרות קודש שם.

(29) ראה קובץ «גדיל תורה» נ"י. שנה שני' חוברת י (כב) סימן קו בשם הרה"ג רז"ש דווארקיין, שכמדומה לו שראה בצוואת אדמו"ר מהורש"ב ששערות אשה יהיו ארוכות או ב' או ג' אצבעות. ושם חוברת יג (כה) סימן קסח, בשם כ"ק אדמו"ר, שאורך השערות צ"ל חצי טפח (ב' אצבעות), [ושאין צריך לדקדק בזה על ה"מילימעטער].

ובסימן קז שם מביא בשם החסיד ר' שמואל הלוי לעוויטין ששמע מכ"ק אדמו"ר מהורש"ב, שהוא בעצמו הורה לרעיתו שהשערות שלה לא יהיו ארוכים מטפח, בזה הלשון: «איך אָב געזאָגט מיינע, אַז די האָר זאָלן ניט זיין לענגער פון אַ טפח».

ובהערת המערכת שם, שלכאורה אין בזה סתירה, דלכתחלה בעת הגזיזה צ"ל ב' או ג' אצבעות, ויש להשתדל שלא להשאירן לגדול יותר מטפח.

ובמכתב כ"ק אדמו"ר מחודש סיון תשל"ח (אגרות קודש חל"ג ע' שיד): «כתוב מגדול אחד פוסק (וידוע השקו"ט בזה) שאין לאשה לגזוז שער ראשה לגמרי ושיש בזה איסור משום ניוול (להעיר מנזיר כה, א ושם. ורק בגילוח) ובשו"ע יו"ד סקפ"ב ס"ה (משום לא תעדה עדי האיש). אבל בוח"ג ר[מ]ח, ב. מק"מ לוח"ג עט, א – הובאו באחרונים להלכה – דגם במספרים רק מקצת גוזות. וראה השקו"ט דהנ"ל בשד"ח כללים ל' סקט"ז. דרכי תשובה ליו"ד סקפ"ב שם ולסקצ"ח סקצ"א. ועוד».

וראה גם רשימות הרב"ש (רשימת ענינים וסיפורים כתובים בידי הר"ר ברוך שניאור ז"ל שניאורסאָהן קה"ת, תשס"א) ע' קיג.

(30) = כובע קטן.

(31) = פאה נכרית.

(32) «אשכבתא דרבי» ואגרות קודש שם ואילך. וראה שיחת ט"ו תמוז תשמ"ה.

(33) הרבנית הצדקנית מרת שטערנא שרה אשת אדמו"ר מהורש"ב.

(* ראה גם טעמי מצות לר' מנחם ב"ר משה הבבלי ל"ת שי"ד. הובא בשל"ה תצא שפד, ב.

שליט"א. גם יש צו[ו]אה להגיד עבורו י"ח קדישים בכל יום³⁴, כי כל קדיש הוא עליו. להרבנית תי"ג³³ כותב³⁵, לחלק צדקה עבורו בכל יום ב' ויום ה' ובכל עש"ק ובכל ער"ח. ולהרי"צ כותב בזה"ל³⁶, הזהר בכבוד אם, הגם שזהו מה"ת, אבל אני, איך מייז מער פון דער תורה, וידבר דא"ח עפ"י יסודות אבותנו רבותינו הק'.

כפורים מזה השנה, האָט ער פערבראַכט יותר מכל השנה³⁷, ואמר באמצע הדיבורים, הערט וואָס מען רעדט, שפעטער וועט מען ניט ריידן. ועוד כי בבית כ"ק הי' ד' חולאים, וצו הרופאים כי כ"ק והרבנית לא יהיו בביתם, והשיב כ"ק משמו של ר' שמחה מדווינסק³⁸ כי כשהי' רץ מהאשכנזים³⁹, אמר, אָ פוליע⁴⁰ האָט איין אָדריס⁴¹, וואו היז מי שיקט אָ היז לייפט זי, די זעלבע איז די מחלה, עכלה"ט.

קודם המחלה של ברוסנאיי טיף⁴² שלו ר"ל חלמה חלום להרבנית תי', כי באה הרבנית הזקנה⁴³ אָם של אדמו"ר נבג"מ זי"ע ועכ"י, ולקחה ס"ת מההיכל ותרץ לחוץ ותיכף רצתה ג"כ אחרי, ולא הגיעה ובאה עד הנהר, והרבנית הזקנה עברה הנהר ותרץ, ואיננה, ותיכף קצתה משנתה. לאחר ספרה לאדמו"ר נבג"מ, ושאלה אם צריכה להתענות, וענה כ"ק בזה"ל נוא אין דער מעשה איז דאָך פראָן אָ טייך, ונהר סימן יפה⁴⁴, ועוד בדורותנו הוא דור חלוש. עכלה"ט –

בכל פעם ופעם קודם תפלה של שחרית וערבית עשה הכנות ונקיות, ביום ה' ויקרא בבקר שאל ליעקב אייזיק⁴⁵ כי הי' אצלו כל עת חליו, צי האָט מען איספראוועט⁴⁶ די אייווען אויף באַקין די שמורה, צי האָט מען צו האַקט די האַליץ.

(34) ראה „אשכבתא דרבי" שם ע' 130; אגרות־קודש שם ע' תתקד: „אני דקדקתי לאמר בכל יום – לבד ש"ק ויו"ט – ט"ז קדישים". וראה אגרות־קודש כ"ק אדמו"ר ח"ג ע' ח. תורת מנחם – מנחם ציון ח"א ע' 39. ח"ב ע' 364. ע' 481.

(35) „אשכבתא דרבי" ואגרות־קודש שבהערה 25.

(36) „אשכבתא דרבי" שם ס"ע 130. אגרות־קודש שם ריש ע' תתקע.

(37) ראה מכתב הנ"ל ב„חכמי ישראל בעש"ט" (מה, א ואילך). תורת שלום – ספר השיחות ע' 246 ואילך. ע' 247 ואילך.

(38) ר' מאיר שמחה הכהן מדווינסק בעל אור שמח.

(39) בזמן מלחמת העולם הראשונה.

(40) = כדור.

(41) = כתובת.

(42) = קדחת הטיפוס.

(43) הרבנית הצדקנית מרת רבקה.

(44) ראה ברכות נו, ב. „דברים שמונו חכמים במנין" – נדפס בהוספות למגורת המאור (לר"י

אלנקאוה) ניו יאָרק, תרצ"ב ח"ד ע' 567.

(45) ר' יעקב אייזיק הכהן באַלאַנטער. למד בישיבת „תומכי־תמימים" בליובאוויטש, זכה לשמש

את כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לפני הסתלקותו. נפטר ט"ו מרחשוון תשל"ה.

(46) = סידרו.

וליל ש"ק האחרון מפ' ויקרא בשעה ג' שמעו מפיו הק' בזה"ל ער וועט מתבטל אַ ביטול במציאות, אַ ביטול שלמעלה מטו"ד, אַז איז מאיר אַ גילוי אור עצמי ווערט ער מתבטל אַ ביטול עצמי, דאָס איז אליך ה' נפשי⁴⁷, דאָס איז אין תפלת שבת וואָס באַ דעם האַלט מען דאָך איצטער אַז ער איז זיך מתבונן צו התבוננות בשכל והשגה, ושוב לא יכלו לשמוע מפאת חלישותו, ובתוך הדברים שמעו בזה"ל, ווי מען האָט גירעדט ווערט מתבטל דער יש פון נשמה וכל הק', ושוב לא נתנו הרופאים לדבר עוד.

ביום ג' ויקרא האָט ער אַהוסט גיטאָן, ונגש אליו הריי"צ שליט"א ואמר לו, טאַטע דיר הוסט זיך, והשיב יע, דער אור איז זיך נישט מתיישב בגילוי.

ליל ש"ק הי' מונח בלא פולס ודופק, ומ"מ התחיל להתפלל ערבית בקול רם ובהברה צחה עד סוף הברכה המעריב ערבים, אחר תפלת מעריב⁴⁸ שאלה הרבנית תי' אם רוצה מעט קאָפּיע⁴⁹ והשיב לא, אעפ"כ לקחה בכף קטנה והגישה לפניו, ולא שתה, ואמר פּאָלגט אַמאָהל וואָס מען זאָגט, ובשעה ג' אחר חצות ביקש קידוש, ושאלו אצלו אם על קאָפּיע או על חלב, ואמר על כזית לחם לכן שרוי בקאָפּיע, ושמענו מברכת המוציא וכו' (מיום הששי לא שמענו) עד הנחילנו ושתק לערך עשרה מינוט ויותר ונשא עיניו הק' ואמר נוא, ושאלו אצלו אם ליתן הכזית וענה אוהו ולא השיב יע, ואמרו לו איהר האָט גילאָזין „הנחילנו" וענה אָוהו הנחילנו, ושאלו לו וואָס זאָגין ווידער, והשיב אוהו, והתחילו לפניו לומר כל תיבה ותיבה ואמר מלה במלה עד גמר הקידוש, ושוב הפסיק מעט בין קידוש לאכילה כדיבור ואמר המוציא עוה"פ, ולאחר האכילה אמר ק"ש מלה במלה, עד והא"ש⁵⁰, ואמר הרופא גענוג איר דאַרפט שלאַפּין, ואמר דאָס איז שייכות צוא שמירה⁵¹, ואח"כ אמר נוא, ושאלו לו והא"ש ושתק, ואמרו לו המפיל ואמר יע, וקראו לפניו והוא אמר מלה במלה, התיבות ואל יבהלוני וכו' אמר שטילערהייט, אך התיבות והאר עיני פן אישן המות האָט ער תיכף איבער גיזאָגט נאָך אַמאָהל מיט מתניות, אַב גישטעלט יעדער וואָרט.

ולמחר ש"ק ויקרא האָט ער גישוויצט מיט דעם קאָלטין שווייס, ואעפ"כ לערך שעה ג' שאל אם יש מנין ע[בור] קריאה, ואמר זאָל זיין ניט דאָוונען, אָבער דער ניט דאַרף דאָך אייך האָבין, פּאַרט שבת ר"ח פ' החודש, ווי איז דאָס אָן קריאה?

(47) תהלים כה, א.

(48) ראה „אשכבתא דרבי" ע' 87 ואילך.

(49) = קפה.

(50) = והי' אם שמוע.

(51) ראה ברכות ה, א.

מוצש"ק לערך שעה עשירית אמר להריי"צ שליט"א איך גיי איך גיי⁵² אין הימעל, די כתבים לאָז איך פאַר אַייך⁵³, נעמט מיר אַריבער אין קאַבינעט⁵⁴, וועלען מיר זיין אין איינעם (כי הוא שכב בספאלניע⁵⁵). ומובן כי הריי"צ נבהל מדברים כאלה, ואמר כ"ק אליו, התפעלות בלשון תמי, מוחין בלשון תשובה⁵⁶. וכל הלילה היו מחזקים אותו בקאַנפער⁵⁷ ולא דיבר כלום, ומ"מ שמעו מפיו הק' דברים אלו בכל לבך ובכל נפשך ובכל מאדך⁵⁸, יחו"ע ויחו"ת, וביקש קאַפיע ושמעו ווערטער מהבדלה, וכו'. ובשעה חמישית בבקר יום א' פ' צו, עם זריחת השמש, שקעה השמש מאור עיננו בנשימה אחת קלה – עלה למרום.

פורים הנ"ל לסעודה א[מר] בלשונו הטהור, כי בליובאוויטש עשה לצדיקים, וברסטוב עשה לבעלי תשובות.

אצל הסעודה היו הגוראריה'ס מהברזוויוס⁵⁹ וגם יי"ש היו על השלחן וגם טעלער עם 1½ מיליאָן מעות בתוכה, והאדומים⁶⁰ באו לשם והרבנית תי' עם בנם ריי"צ שליט"א פחדו על נפשם ורצה לפשט על הטעלער המטפחת, ולא הניח אדמו"ר, ואמר כי איני ירא כלום, וכשהיו בסטאַלאָווע⁶¹ הכירו כי אדמו"ר אינו איש פשוט רק איש אלקים קדוש, ורצונם היו לילך אל הקאַבינעט⁵⁴, ואמר אדמו"ר אָט וועט איהר זעהען אַז דאָ האָבין זיי די מפלה. זיי עפינען אָפּ די טיר

(52) איד גיי איד גיי: כ"ה בכת"י שלפנינו.

(53) ראה לקו"ש חיו"ע 423. חכ"ב ס"ע 185. חכ"ז ע' 24 ואילך. חל"ב ע' 23. ובכ"מ.

(54) = חדר העבודה.

ב„אשכבתא דרבי" ס"ע 91 ואילך: „לערך בשעה 10 פנה אליו [לאדמו"ר מהוריי"צ] רבינו ואמר לו בדבור צח ומבורר בזה"ל: „איך גיי אין הימעל, די כתבים לאָז איך פאַר אַייך, נעמט מיך אין זאל וועלין מיר זיין אין איינעם" .. והובילונוהו עם מטתו בהזאל – חדר קדשו שבו ישב תמיד על התורה והעבודה". במכתב זקני אנ"ש (נדפס ב„אשכבתא דרבי" ע' 132; אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"א ע' קיג): „כן ה' לשונו הקדוש במוצש"ק שעות אחדות לפני הסתלקותו, „איך גיי אין הימעל, די כתבים לאָז איך פאַר אַייך. נעמט מיך אין זאל וועלין מיר זיין אין איינעם". במכתב הנ"ל ב„חכמי ישראל בעש"ט" (מט, ב): „בש"ק לעת המנחה צוה שיקחו אותו עם המטה להחדר אשר הוא יושב שם תמיד ולומד ומתפלל וכו', ובעת שנשאו אותו אמר בזה"ל, איך גיאי אין הימול און אייר לאָז איך איבער מיינע כתבים".

(55) = בחדר השינה.

(56) ראה גם „אשכבתא דרבי" ע' 92. מכתב הנ"ל ב„חכמי ישראל בעש"ט" שם.

(57) = סוג של רפואה.

(58) ואתחנן ו, ה.

(59) הגוראריה'ס מהברזוויוס: משפחת גורארי' ממעמד העשירים.

(60) = הבולשביקים.

(61) = בחדר האוכל.

זיי שטעקין אַרײַן די קאַפּ און ווייטער סטאַײַ⁶² עס גײט ניט, נעמען זײ צו די קאַפּ פּרובין זײ גײן, עס גײט, אַזײ עטליכע מאָהל, מען איז נתפעל גײוואָרין פּון אדמו״ר, און די אדומים זײנען אַוועק גײאַנגין. האָט מען ערסט גײזעהען וואָס דער רבי איז, אַזעלכע נסים בגלוי⁶³ –.

מזן ג' דברים כאלו⁶⁴ שהיו טריפה לפניהם.

(62) = נעצר.

(63) ראה „אשכבתא דרבי“ ע' 7 ואילך. מכתב הנ"ל ב„חכמי ישראל בעש"ט" מח, א ואילך. תורת שלום – ספר השיחות ע' 246 ואילך. ע' 248 ואילך.

(64) מתחת למילים (1) מהבורזויס (2) יי"ש, (3) 1½ מיליאָן – רשום המספרים 1, 2, 3.

לאחר ב' ע"ס / ר"ל

אזכרה במהלך עולמים אחספה בספ"ר סלה, ובה עולמים
 מאי על עובד ועודף, ויאמר (יבואר לו
 ב) וכי מעט אמרם אגור בסב עולמים. אמר
 אמר בוב רבוא א עולם יאמרו בבי שמועל מני בעולם הגם, בלתי
 חאם רשבי ב תל אמרם בבי שמועל מני בעולה שנתל בנקות ב
 קרב, וזנו אמרה במהלך עולמים נני המס בפסחא בוכיב, א מעיה
 שנתל מני קבר סלוי מבכור ואלה שבכעב מתה בר בסב עולמים
 ויבוע בעולה ועולה עב כום המעלות הם עלמה באמרה ועלמה
 במתפלל סל סלוי הכסא אב אבו סיעה ברכא מתסה, בספ כנעל
 ואבו ע"פ אמרם סלה במרה על הוליה ואל מנה (עיוכובן רב א)
 ב מתלם סלוי אלה ועב אין לו הני, ולהבין כב יתקנה אש אמר
 אמר זל סעל הרבה אמר

וב' הוא גם בנסיה (כסית ומפ"כ בנסיה פלית שרוא במדינה עולום
 יתר, וזנו אמרה במהלך עולמים בעי שמועלם בבי שמועל מני
 בעולה הגם אמר לו סלבי ב שנתל בנקות אמר עיב בלתי ב עיה זוכה
 זומה מתסה בסב כניל שמועל הכוס בסובל וסלה הם העלות עב אין לו
 והיה בעי שמועלם בבי שמועל מני בעולה ~~ע"פ אמרם סלה במרה~~
~~ע"פ אמרם סלה במרה~~ פלית הכוונה בכרמית עולם הגם, לוח כסבי
 עובדת הכיכונים על עולם המה, זלתי הגם זגב זה בעי אמרם
 בבי שמועל מני מתסלים בנסיה העלות בעלות עב אין לו אמרם
 בלתי סלויים מל אנפמא גיסיט. א א מעלי אמרם כמאמ' אמר
 הגם הכתמים והסבים החמישים השפוע שפצ בנגה זל וסלה,

ב"ה. פורים התש"כז

מ ש ל ו ח מ נ ו ת

זושא בן שאשא פייגא (רמ"ל)

מוקדש
לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו
כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות
משה הלוי בן פעשא לאה
מנוחה קריינדל בת אסתר
וכל יוצאי חלציהם שיחיו
לאורך ימים ושנים טובות ובריאות
ולהצלחה רבה ומופלגה בטוב הנראה והנגלה
בכל אשר יפנו בגשמיות וברוחניות
ולנחת רוח יהודי חסידותי מתוך שמחה וטוב לבב

